

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2015 – Volume 24, Issue 3, pp. 63–68
<http://doi.org/10.18352/jsi.456>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Uopen Journals, in cooperation
with Utrecht University of

Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a

Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

John McKnight & Peter Block. **The Abundant
Community. Awakening the Power of Families and
Neighbourhoods.** San Francisco: Berrett-Koehler
Publishers, 2010, 173 p., €24,95.

ISBN 978 160509 6278

Paul Born. **Deepening Community. Finding Joy
Together in Chaotic Times.** San Francisco:

Berrett-Koehler Publishers, 2014, 216 p., €14,99.

ISBN 978 16265 6097 0

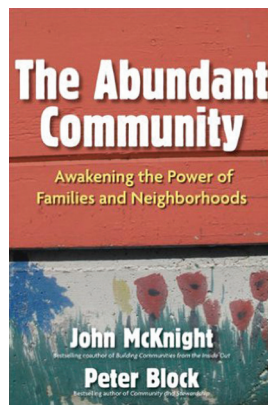
BOOKS

JOOP HOFMAN

Joop Hofman is eigenaar van het productiehuis Rode Wouw. Hij heeft onder andere verschillende
wijkgerichte aanpakken in Nederland en België ontworpen en hij is faculty board member van
ABCD Europe.

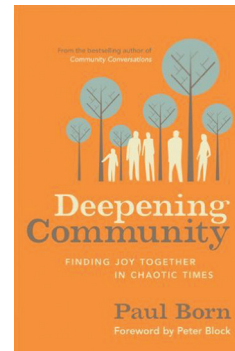
E-mail: joophofman@rodewouw.nl

Twee boeken die de laatste jaren naam hebben gemaakt
in de wereld van “community building”. Niet voor niets
Amerikaanse boeken: de VS zijn een land met veel aandacht
voor communities, net als Nederland en Groot-Brittannië.
In de VS gaat het vaak over communities als een stelsel van
onderlinge relaties. In Nederland gaan de community-teksten,
want boeken over gemeenschapsontwikkeling of opbouwwerk
worden er niet meer geschreven, steeds meer over de
functie van een gemeenschap voor de samenleving, of over
beleidsambities. In de meerderheid van de gevallen gaat het
dan om de relatie die de overheid of professional heeft met een
community.

BOOKS

Paul Born noemt dat laatste niet eens. Het is zo voor de hand liggend dat een community een autonoom iets is dat er, zelfs met een scherpe zoektocht, niks over te vinden is in "Deepening Community". Het boek is een verhaal over de waarde van gemeenschappen voor de ontwikkeling, identiteit, de warmte, de "sense of belonging" voor mensen. Het boek is voornamelijk een pleidooi voor gemeenschappen. Born benoemt dat communities "natuurlijk" zijn, dat we er dagelijks in leven en dat het bewuste "deepening" van communities bijdraagt aan zingeving en aan gezond individueel en collectief altruïsme.

"Community building" is voor hem een serie aan ervaringen die er toe leidt dat een gevoel van verbinding en samen zijn ontstaat en die uitnodigt tot meer betrokkenheid. Hij noemt vier van dit soort handelingen of ervaringen die communities "deepenen": verhalen vertellen en delen, de tijd nemen om te genieten van elkaars doen en laten, aandacht en zorg voor elkaar, samen aan het werk en bouwen aan een mooiere gemeenschap. Als toevoeging noemt hij ook "full identity", als punt van met welk perspectief je je aan een gemeenschap verbindt. Is dat omdat je één van hen bent (geboren en getogen)? Of omdat je de gemeenschap wilt verdedigen tegen anderen? Misschien omdat het een overtuiging is dat je als individu als onderdeel van gemeenschappen leeft en verder komt? Of heb je geen enkele illusie meer in "samen"?

Deze perspectieven passen bij Paul Borns indeling van communities. Zijn boek kent vooral de driedeling die hij maakt in communities in de huidige tijd als basis. Hij beschrijft drie relaties die mensen kunnen innemen ten opzichte van communities: het los omgaan met elkaar en het accepteren en soms omarmen van een eigen community; het zich keren tegen elkaar en daarom op elkaar aangewezen zijn in een community; en elkaar opzoeken en werken aan sterkere relaties in een community. Het is voor Born de ondiepe ("shallow") community die wat oppervlakkig is, de angst-community waarin het vooral gaat om "wij en iets minder zij" en de sterke ("deepening") community, waarin "samen" centraal staat en die dagelijks werkt aan de ervaringen die zorgen voor verbindingen. Heel vaak grijpt hij terug op zijn eigen ervaringen als kind van een mennonietengezin dat gevlucht is uit de Oekraïne: een bron van community ervaringen. En ook typisch Amerikaans om je eigen story te vertellen, waardoor je als lezer net even te vaak uit de denkmodus komt als het gaat om de waarde van communities.

Peter Born staat bekend als één van de “innovators” op gebied van “community building” en hij heeft diverse prijzen gekregen voor zijn projecten en activiteiten. En dat mist nu vooral in dit boek. Het lijkt niet te gaan over het “builden” van communities. Maar over het nut en de noodzaak van gemeenschappen. De ondertitel is “Finding joy in chaotic times”. Dat klinkt in elk geval minder zwaar dan nut en noodzaak. Zit daar mijn Nederlandse inkleuring of mijn professionele inperking? Kan ik een gemeenschap niet meer zien als iets “enjoyends” en moet het een aantoonbare noodzaak hebben? En wil ik een gemeenschap niet laten voor wat het is, maar moet ik er altijd aan “builden”?

In elk geval zit er veel roeping in “Deepening Community”, alsof we heel veel mensen met heel veel uitleg moeten overtuigen dat sociale gemeenschappen er echt toe doen. En waar een kunsthistoricus kan genieten van een gebouw, daar wil de timmerman weten hoe het gemaakt is en wat beter kan. Ik ben meer de timmerman. Er moet gewerkt worden. Dat is misschien wel de grootste valkuil die we tegen komen als het gaat om “community building”: denken dat ons “builden” als sociale interventie een gemeenschap sterker maakt.

John McKnight en Peter Block schrijven daarover in “The Abundant Community”, een bestseller van twee auteurs die hun sporen meer dan verdiend hebben. Peter Block schreef veel boeken. Onder andere dat ene met die mooie titel “The structure of belonging” (uit 2008). John McKnight is de “founding father” van “community building” vanuit “assets”. Zijn boek “Building Communities from the inside out”, dat hij samen met Jody Kretzmann in 1993 schreef, was een kentering in het denken over communities. Het leidde tot de ABCD-methode. En dat suggereert vooral wat het niet is: een methode. Alsof het een gebruiksaanwijzing is, een IKEA-handleiding om buurten sterker te maken. McKnight noemde het onlangs iets mooier: “Working in neighbourhoods on a culture of contributing”.

Met “The Abundant Community” hebben beide schrijvers wel een monument neergezet. En in de USA wordt dat ook zo beleefd, gezien de vele reviews en interviews. De ondertitel is “Awakening the Power of Families and Neighbourhoods”. Dat “awakenen” suggereert, net als de term methode, een systematische manier van handelen om te veranderen. Met name het tweede deel van het boek gaat daarover, maar dan ook net even anders dan we in Nederland gewend zijn. De Nederlandse doe-lessen staan in zes punten verwoord op pagina 100. Niet toevallig het hoofdstuk “Beleidsondersteuning aan ‘abundant’ (overvloedig, rijke) communities”. De andere 174 pagina’s gaan vooral over de autonomie van gemeenschappen en veel minder over de relatie tussen

BOOKS

gemeenschappen en beleid of gemeenschappen en de rol van de professional of de overheid. Gemeenschappen, voldoende, punt uit.

Opnieuw bots ik op het Nederlandse community-denken en de "American way". De eerste hoofdstukken staan boordevol argumenten en verhalen die illustreren waarom communities er toe doen. Alsof dit een leeg terrein is dat nog ontgonnen moet worden, terwijl "community building" als vak erg ontwikkeld is in de VS: boeken, wetenschap, verhalen en volop inspiratie. Dit bijna in tegenstelling tot Nederland: de laatste boeken zijn al meer dan tien jaar oud en het werken aan "community building" loopt hier hand in hand met begrippen als wijkaanpak (een beleidsinstrument). Dit terwijl de argumenten je in Nederland wel weer om de oren slaan: elk beleidsplan heeft het over sterke wijken, sociale netwerken die elkaar sterken en steunen, burgerkracht en samen-redzaamheid zijn Google hits. Alleen de strategie is vaak niet "community buildend" maar dienstverlenend. In "The Abundant Community" wordt drie hoofdstukken lang dit verschil fijntjes uitgelegd.

Wat wij systeemwereld en leefwereld noemen, noemen Block en McKnight: klantleven en burgerleven. In een klantleven denken we behoeftes en verlangens te kunnen organiseren en mogen er geen tekorten zijn of falen. Een burgerleven ("citizen life") is gestoeld op het persoonlijke netwerk van mensen. Met op de achtergrond de wetenschap dat een community een overschot heeft aan "resources" en relaties om alle grote problemen te tackelen: eenzaamheid, onveiligheid, sociale duurzaamheid, zorg, etc. In het klant denken, waarin externe dienstverlening centraal staat, is er geen overschot. Het gaat altijd om schaarste. Als illustratie waarin het klantleven het burgerleven passeert, dus waarin de dienstverlening de community kracht overneemt, noemen ze de trend in de zorg. Wat eerst een toestand van leven was van mensen (bijvoorbeeld ouderdom, beenlengteverschil, niet zo snel denken) is langzamerhand vertaald in een probleem dat opgelost moet en kan worden: het wordt in overzichtelijke stukjes geknipt zodat we het kunnen categoriseren en er gecertificeerde antwoorden en hulp op kunnen geven. Wat eerst een persoonlijk "ding" was wordt nu een probleem voor professionele behandeling waarin privacy tussen behandelaar en burger (klant!) van belang is. In elk geval is het uit het community leven (inclusief praten en kletsen) gehaald en staat het nu in de behandelkamer. Vervolgens wordt de behandeling gemanaged zodat het een effectieve, voorspelbare en repeterende dienst wordt, die zich verder kan ontwikkelen op de tekorten van burgers als doelgroep. De "evidence-based practices" die als kwaliteitslabel worden verkocht, kennen vaak deze ontstaansgeschiedenis.

Dienstverlening creëert afhankelijkheid en gestandaardiseerd maatwerk. En op een dag heeft dienstverlening schaalvergroting nodig om te kunnen blijven overleven, dus meer afstand. Denk momenteel aan de gemeentelijke samenwerkingen in het sociale domein: meer dienstverlening is meer systeemafhankelijk, is meer afstand. McKnight en Block weten deze beweging nauwkeurig uit te leggen. Met goede voorbeelden, zoals de roep om meer politie die daarna met gemeenschapsgeld betaald aan de gemeenschap gaat uitleggen dat je veiliger bent als je de relaties met je burens versterkt. Dat is de reden waarom ze zeggen dat we de oplossing al in huis hebben (bijvoorbeeld relaties met de burens) en dat meer dienstverlening (meer politie inzet) zal leiden tot minder oplossingen. Deze wat simpele uitleg komt vanuit allerlei hoeken terug in het eerste deel van het boek. Het grote verschil tussen de dienstverlenerswereld en de community wereld is dat de community uitgaat van onvolledigheid, faalbaarheid en acceptatie van menselijke limieten en dat de dienstverleners uitgaan van het elimineren van falen. Daardoor is er altijd een tekort.

Wat "The Abundant Community" heel aantrekkelijk maakt, zijn de beschrijvingen van hoe een community zichzelf maakt. Het maakt zich tussen mensen. Het is de subtiliteit van werken in en aan verschillende relaties en verhoudingen. Dat gaat verder dan het begrip sociale cohesie. Building is een permanent werkwoord. De relaties en sociale verbanden zijn het "structurele geraamte van een gemeenschap, dat zich door herhaling vermeerderd en verandert". Het zien en herkennen van communities wordt ragfijn uitgelegd: "Communities zijn niet bedoeld om efficiënt te zijn, ze zijn bedoeld om bevredigend te zijn", "Ze scheppen orde zonder voorspelbaarheid", "Ze worden gemaakt, dus maakbaar maar niet volgens een blueprint". Dat draait dus om het subtiele bewegen in de veelheid aan relaties. McKnight en Block komen dan met een reeks aan strategieën, tips en handelingen om de goede werkzame stofjes ten behoeve van sterke wijken in te zetten en tegelijkertijd relativeren ze het ook. Ze realiseren zich dat in theorie die ene strategie werkt, maar dat dit in de praktijk ook averechts kan uitpakken. Het is de zekerheid plus relativering van de scorende spits die weet dat hij vaak scoort, maar 9 van zijn 10 doelpogingen mislukken.

Toch durven de auteurs de gemeenschap een instituut te noemen, op het moment dat ze aankomen bij de drie eigen steunpilaren van het instituut gemeenschap. De steunpilaren zijn ten eerste de "gifts" (capaciteiten en talenten) die mensen inzetten om verder te komen, omdat ze het leuk vinden of soms uit noodzaak. Het is het ruwe materiaal voor een community. Daarna zijn er de sociale verbanden, een groep mensen met een gezamenlijke affiniteit (plaats, functie, missie, interesse, ...). De sociale verbanden zijn de werkpaarden van een community volgens McKnight en Block. Zij zorgen ervoor dat de "gifts" gedeeld kunnen worden en er daarom toe doen. Vervolgens

BOOKS

is er "hospitality": het open verwelkomen van anderen, waardoor er nieuwe "gifts" en sociale verbanden gaan meedoen. Dit zorgt voor permanente ontwikkeling.

Aan het eind van het boek komen de schrijvers dan toch nog met dan ene ding waar ik als hongerige "community builder" graag meer van wil weten: hoe doe ik het nu? Dat schrijven ze zeer gericht, in 139 bladzijden, zorgvuldig op. Maar op bladzijde 140 komt dan het ontvullende "stappenplan": 1. ga met iemand anders de buurt in, 2. richt je op de "gifts" van mensen, 3. ga in gesprek, 4. start klein, 5. overzie de mogelijkheden en kansen van de gesprekken, 6. "keep going", 7. maak connecties, 8. reflecteer en haal het beste er uit voor de volgende keer. De kracht van een sterke community, de schrijvers noemen het een competente community, is de veelheid aan kleine lokale groepen, met persoonlijke contacten en ieder met zijn eigen werk, lol en missie.

En daarmee ben ik weer terug bij het begin: een community is autonoom, heeft autonome bedoelingen en gewoonten. En dat bijt, dat bijt met het beleidsverlangen om gemeenschappen een rol te laten spelen in de systeemwereld: het klantleven, waar dienstverlening de boventoon voert. Dat bijt ook met mijn professionele hang naar "community bouwen". Een community "build" zich. Daar kun je absoluut aan meehelpen als je je goed verhoudt tot de relaties. En dat kun je ook verprutsen als je denkt dat je daarvoor extern gefabriceerde methodieken kunt inzetten. Als "community builder" zet je jezelf, je relaties, je "gifts" en je "hospitality" in.